

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 6. De iis quæ passim inueniuntur coniuncta cum contractibus,
præsertim ciuilibus,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

CAPVT VI.

De iis que passim inueniuntur coniuncta cum contractibus perferuntur civilibus.

S V M M A R I V M.

- 68 Quid sit promissio, pollicitatio, stipulatio, & pactum, ac in quo differant.
 - 69 Differentia inter pacti, & promissionis obligationem.
 - 70 Quae sit vis promissionis, & illius diuisio in nudam & vestitam.
 - 71 Pacti diuisiones variae.
 - 72 De ea qua diuiditur in nudam & vestitam.
 - 73 De ea qua in vtile & inutile; & ea, qua in honestum & turpe.
 - 74 Promissio tantum in interna facta homini, non est obligatoria, siq; est facta Deo.
 - 75 Simplex promissio etiam externo signo expressa, non obligat antequam acceptata sit ab eo cui fit.
 - 76 Observationes pro praxi de promissione acceptata.
 - 77 Qui sint qui promissionem acceptare possint pro alio ad obligationem sufficienter.
 - 78 Promissio onerosa valde acceptatur tantum ab eo cui fit.
 - 79 Quae exigantur, vt possit quis pro alio valde acceptare.
 - 80 Differentia inter mandatum donandi, & promissionem donandi.
 - 81 Promissio facta ob Dei honorem, obligat non acceptata ab eo cui fit.
 - 82 Quod promissio signo externo expressa, & sufficienter acceptata obliget sub peccato, genere suo mortali.
 - 83 Ad validitatem promissionis requiritur, vt cum plena deliberatione facta sit.
 - 84 Quanta quantitatis debeat esse quod promissum est, vt violatio promissionis censatur peccatum mortale.
 - 85 De excusatione ab impletione promissionis, ob mutationem circumstantiarum.
 - 86 Circa eandem excusationem obseruanda.
 - 87 Obseruatio notanda circa excusationem ob mutationem rerum statum.
 - 88 De excusatione per ignorantiam, aliamue iustam causam.
 - 89 Promissio facta absque animo promittendi, quando obliget.
 - 90 Explicatio difficultatis de promissione facta animo quidem promittendi, non tamen se obligandi.
 - 91 Promissio habentis expressam voluntatem non obligandi se, non obligat.
 - 92 Ad quid teneatur is qui aliquid promissit pro alio, ipso iussio.
 - 93 Ad quid teneatur ille qui est incertus an promiserit, aut qui licet sciat se promississe, incertus est an id fecerit animo se obligandi.
 - 94 Et ad quid, si incertus sit, an promiserit cum plena deliberatione.
 - 95 De obligatione cum facta fuerit duobus, nec vtrique simul satisfieri potest, quae cui sit praefrenda.
 - 96 Promissio simplex non inducit obligationem ad restitutionem.
 - 97 Quid sentiendum sit de ea que facta est cum adiectione alicuius oneris.
 - 98 Quid sit sentiendum de promissione facta cum adiectione oneris turpis.
 - 99 Dicta de promissione quomodo quadam in pactum & donationem.
- Passim cum contractu civili promissio, pollicitatio, pactum, & stipulatio inueniuntur coniungi, quae sic inter se distinguuntur, vt promissio proprie sit; cum quis praecedente rogatione, seu petitione, vel interpellatione alterius, spondeat se aliquid daturum vel facturum: vt si rogem te, vt mihi mutuo des centum, & spondeas te daturum. Pollicitatio vero sit, cum quis sponte sua, non rogatus vel interpellatus ab alio, promittit aliquid alteri: hocque est quod significatur in lege, Pactum, ff. De pollicitationibus; cum pollicitatio dicitur esse offerentis solius promissum; nulla scilicet praecedente petitione, vel interpellatione alterius. Vnde patet, neque promissionem, neque pollicitationem

esse inter duos, quorum vnus sit debitor, & aliter sit creditor, sed tantum esse sponsonem vnus, qua se obligat alteri, cum ipsius consensu.

Pactum autem sit id, quod duo vel plures ex diuersis motiuis, post varias disceptationes de vno aliquo conueniunt, & concludunt vt fiat, vel vt non fiat, ita vt verba praemittantur a promittente, & confestim sequantur verba in admittente, vt v.g. dabo tibi centum, vt mihi vendas equum; & tu statim respondes, mihi placet: hocque sensu accipiendum est quod in lege i. ff. de pactis, habetur, pactum a pactione dici, & pactionem esse duorum vel trium consensum in idem placitum: si enim id simpliciter, vt verba sonant, accipiatur, pactum censendum erit, cum duo Philosophi, Medici vel Iurisperiti, in aliqua suae artis vel scientiae quaestione vnum idemque sentiunt, quod aliquum est a communi loquendi vsu. Stipulatio denique sit, vt habetur ex lege Stipulationum 2. §. Stipulatio, ff. De verborum obligationibus; verborum conceptio, quibus is qui interrogatur, respondet se daturum, aut facturum illud, quod interrogatus est, v.g. interrogo: Promittis te mihi daturum centum; tu statim respondes, promitto: stipulatio est.

Atque ex his intelligitur, quoad obligationem, parem esse promissionis, & pollicitationis rationem: cum in hoc tantum differant, quod illam faciamus rogati: & hanc nostra sponte, nullo rogante. Itemque parem esse pacti & stipulationis: quando quidem in hoc tantum distinguuntur, quod pactum fiat quando praecedunt verba promittentis, & subsequuntur verba admittentis: stipulatio vero quando contra, verba admittentis praecedunt, & subsequuntur verba promittentis, eo modo quo ante proposita exempla ostendunt. Vnde quia consideratio haec eo tota refertur, vt intelligatur obligatio in conscientia, quam talia pariunt: sufficienter de promissione & pacto, hanc obligationem inquirendo, differere. De quibus habentur tituli: in iure quidem civili: ff. De pactis, & ff. De pollicitationibus, & Cod. De pactis. In iure vero Canonico, tam Extra, quam in Sexto, titulus De pactis. De iisdem variis Doctores agunt, & inter eos latissime Couarad Cap. Quamuis pactum: & qui nobis in ea re caeterorum loco esse potest, Ludouicus Molina de iust. & iure tract. 2. d. sput. 2. §. 2. & a. quot sequentibus.

Porro inter promissionem & pactum quoad obligationem, hoc discrimen notatur; quod ex promissione iam acceptata ab alio, obligatio nascatur tantum ex parte promittentis; quoniam ex fit gratis, nec ei cui fit quidquam imponitur. Ex pacto verbo nascatur obligatio ex parte vtriusque paciscentis: quia fit, tam promittente, quam admittente, se ad aliquid dandum, vel faciendum, vel praestandum adstringente. Id quod commune quidem est pacto cum contractu proprie sumpto, sed ab eo differt tanquam latius patens: quia pacta interueniunt tam in iis quae contrahenda, quam quae tollenda obligationis causa inter partes aguntur. Sic enim datur pactum de non petendo debito: itemque de non petendo damno per iniuriam illato. Praeterea in transactionibus, pacta fiunt finiendae litis dubiae causa; atque pacta pacis, & induciarum ad belli cessationem. Aduerte autem, vt contractui, sic & promissioni conditionem, modum, demonstrationem, & causam solere apponi. Ad eundem & tempus futurum: sed de hoc si id incertum, iudicandum est tanquam de conditione: nempe, suspendere obligationem. Si sit certum, tanquam de promissione absoluta, ex qua statim consurgat obligatio; tamen non statim solvatur sicut promissum: sed tempore in promissione praefixo: ita ut si ante diem praefixum solvatur, non detur soluenti repetitio, sicut daretur, si in diem incertum, aut aliter sub conditione in futurum pendente, promissum esset, nec conditio esset impleta. Videndus est Molina de iust. & iure tract. 2. disput. 284. & aliquot sequentibus.

Documenta de obligatione promissionis & pacti.

Cum, vt iam attigimus, nobis incumbat potissimum explicatio obligationis, quae ex promissione vel pacto nascitur: immorabimur in tradendis de ea aliquot documentis. Quibus praemittendum est de promissione: vim

illius ex D. Thoma 2. 2. *quest.* 88. *art.* 1. esse in eo, vt quemadmodum homo imperando, statuit quid velit sibi ab inferiore fieri, & deprecando, quid à superiore obtinere cupiat; sic promittendo statuat quid facturum sit in alterius gratiam: se libertate sua priuando circa illud, iusque alteri concedendo ad illud à se exigendum. Præterea ipsam posse esse, vel simplicem, id est, sine iuramento: vel iuratum id est, iuramento confirmatam. Illamque rursus esse posse, vel re alias debita, vt cum quis mutuo acceptam pecuniam se soluturum promittit; vel rei non debita. De qua demum promissione, quia duarum reliquarum obligatio satis patet ex iuramento, aut ex d. b. 10. precedente, sermo est hoc loco. Quæ quidem fieri potest dupliciter, ex Caiet. ad memoratum art. 1. vno modo in actu signato simul, & exercito: vt quando quis profert verba quæ significant promissionem ipsam: quæ sunt, promitto, spondeo, & equipollentia. Altero modo in actu tantum exercito: vt quando quis profert verba, quæ significant opus exhibendum: vt, hæc faciam, solvam, liberabo te ex carcere, & similia.

71. Quæ quidem vt idem author addit, possunt tria significare. Primo voluntatem seu propositum intentionemue faciendi: vt idem sit, faciam; ac voluntatem habeo faciendi, seu propono vel intendo facere. Secundo, euentum; vt sensus sit, contingeret hoc à me fieri. Tertio, obligationem sequentem ex promissione implicita, quæ continetur in talibus verbis futuri temporis. Qui demum sensus, solus est ad hunc locum accommodatus: quia in aliis huiusmodi verba non continent promissionem, sed tantum dictum seu enunciationem, qua quis indicat illud quod habet in voluntate, vel euentum futurum. Quando autem illo tertio sensu accipiuntur, non potest aliunde intelligi quam ex mente illius, à quo profertur: ideoque de ea consulendus, si possit, aut ex circumstantiis prudenter coniciendum.

71. DE PACTO autem præmittendum est, posse fieri tam inter absentes, quam inter præsentem; ipsamque multipliciter diuidi. Primo enim diuiditur in conuentum seu expressum, & in tacitum: quorum illud est, cum partes inter se expresse paciscuntur: hoc vero, quod ratione alicuius legis interuenit, quantumcunque partes non paciscantur inter se: vt cum tutor eligitur, pupilli quorum curam accipit, habent ex iuris constitutione tacitam hypothecam in illius bonis: sic etiam vxor in bonis mariti, propter res dotales.

SECUNDO diuiditur, quod aliud sit in rem; & aliud in personam. In rem autem esse dicitur (vt habetur ex lege Iuris gentium. §. 8. ff. De pactis) quoties generaliter paciscor, ne petam rem. In personam vero, quoties paciscor, ne à persona petam.

Tertio, diuiditur in personale & reale: illud est, quod ad aliam personam, nempe ad hæredem non transit: hoc vero, quod transit ad hæredem; vt cum paciscor tecum, ne petas à me, & possis petere à meo hærede: vel paciscor, ne petam à te, & hæres meus possit à te petere.

72. Quarto, diuiditur in nudum, & vestitum: illud est, quod simplici tantum placito firmatur: vt, dabo tibi Stichum, & tui mihi dabis Pamphilum: hoc vero est, ex Sylu. in verbo Pactum, *quest.* 2. quod firmatur re, vel verbis, vel scriptura, vel consensu firmiore, quam sit simplex placitum, vel coherentia contractus, vel rei interuentu. Ac quatuor primis modis firmatum, nomen & rationem habet diuersorum contractuum, vt hinc patet: quia ex tit. Quibus modis re contrahatur obligatio, in Institutis, re pacisci contingit in mutuo, commodato, deposito, & pignore: propterea quod requiritur, vt ultra consensum contrahentium, interueniat in eis res data alteri parti; neque alioqui contrahatur.

Verbis vero pacisci ex tit. De verborum obligationibus, Institutis, contingit in his in quibus ultra consensum requisitum in omni contractu, necesse est interuenire certa contrahentium solemnia verba; quæ, vt in eodem titulo, §. 1. habetur: talia olim tradita sunt; spondeo, spondeo, promittis, promitto, fide promittis, fide promitto: fideiubes fideiubeo, dabis, dabo, facies faciam.

Scriptura autem pacisci contingit in contractu chirographario: quo quis potest in iudicio agere contra aliquem ex solo ipsius chirographo. Itemque in alio contractu, in quo ultra consensum, necessario, siue ex legis dispositione, siue ex conuentione partium requiritur, vt scriptura interueni-

at. Sunt enim aliquando rerum emptiones, quæ non intelliguntur perfecta, nisi interueniat scriptura confecta ex legis dispositione.

Consensu demum pacisci contingit in emptionibus, locationibus, societatibus, mandatis; ex lege Consensu, ff. De actionibus & obligationibus. Vbi aduerte, quod quamuis in omni contractu requiratur consensus contrahentium: hos tamen specialiter dici consensu fieri; quod cum in tribus precedentibus, ultra simplex placitum requiratur vt res, vel verba, vel scriptura interueniat, in his solus consensus sufficit ad firmitatem perfectionemque contractus. Etenim emptio v. g. perfici potest sine traditione pretij, sola fide habita, & sine scriptura de eo soluendo. Item fieri potest sine traditione mercium, sola fide data de iis tradendis. Item fieri potest sine vllis verbis, per nutus, aut alia signa indicantia consensum internum: immo & inter absentes, per nuncios aut literas.

Pactum vestitum coherentia contractus, à Syluestro loco citato illustratur hoc exemplo: Vendidi tibi domum cum pacto, quod morer adhuc in ea per annum: quod pactum vestitum est coherentia contractus venditionis; quod semoto nudum maneret. Pactum vero interuentu rei vestitum, alio exemplo idem author sic declarat. Promisi tibi dare aliquid, vt faceres mihi vel dares aliud. Statim atque tradidero tibi illud quod promisi, pactum ex parte mea est vestitum interuentu rei.

Quinto, diuiditur pactum in vtile & inutile: illud est in quo persona obligatur, quæ potest iure se obligare; aut obligatur res quæ non est prohibita obligari: hoc vero est, cui aliquid ex dicitis; seu, quod idem est, rei aut personæ circumstantia debita deest: vt quia res non est propria, sed aliena: aut persona inhabilis est ad contrahendum, Quæ de re postea in cap. 8.

Postremo, diuiditur pactum, in honestum & turpe: illud est quod fit consentanee legi: hoc vero, quod fit contra legem, siue diuinam, vt contractus simoniacus, vel vfurarius, siue humanam, vt ludus: non quidem is qui vel exercet corpus, vt ludus armorum, luctæ, cursus; vel exercet ingenium, vt ludus schælarum: sed ludus in quo plus est fortunæ quam ingenij, vel exercitij corporis; vt ludus alearum & foliorum lusorum: qui etsi natura sua malus non est, sed indifferens (ita ut factus recreationis honestæ gratia, & seruatis debitis circumstantiis, peccatum non sit) lege tamen humana, ob periuria, fraudes, iurgia, & huiusmodi alia, quæ ex eo frequenter sequuntur, prohibetur tam clericis, quam laicis: lege canonica, quidem in Cap. Episc. dist. 35. Immo in Cap. Clerici 2. De vita & honestate Clerico, prohibetur Clerici, non tantum ludere, sed etiam interesse tali ludo, Lege ciuili vero, ff. De aleatoribus, in lege 2. & 3. & Cod. eod. tit. in lege Alearum vsus. De ludo egimus antea in lib. 10. cap. 25. parte posteriore.

De promissione tantum interna.

SECTIO I.

74. ATQUE his ita præmissis, primum documentum est. Si quidem homini promissio fiat: hoc vt obligatio inde sequatur, non sufficere eam esse tantum internam, solumque animo conceptam: sed debere verbo aut alio nutu, aut alio externo signo declarari: sin aut fiat Deo, sufficere ad obligationem, solo animo illam fieri. Istud est D. Thoma 2. *quest.* 88. *art.* 1. & aliorum quos refert & sequitur Thomas Sanchez de matrimonio lib. 1. *disput.* 3. *nu.* 5. Quoad priorem autem partem probatur, quia homines non obstringunt se aliqua obligatione, nisi humano modo; qui est per consensum alicui declaratum verbo vel nutu, vel alio signo externo, vel interuentu alicuius rei. Non enim homines (qui tantum vident ea quæ parent, ex l. Regi m. 16.) agunt inter se solis consensibus internis, qui natura sua latent, sed consensibus exterius declaratis. Et ita matrimonium, aut sponsalia non contrahuntur solis consensibus internis: neque valida est donatio solo interno consensu facta: & sic de cæteris. Quod si quis obiciat signum externum consensus interioris, declarare tantum obligationem: proindeque ea potius imponere factam, quam facere. O. urrendum est etiam idem

sic ad

fit, ad obligationem tamen promissi quod fit homini, signū externum perinde requiri, atque ad obligationem legis humane requiritur promulgatio, per quam interior voluntas Principis pateat subditis, quandoquidem acceptatio, quæ requiritur notitiam rei acceptandæ, conditio est sine qua promissio non obligat; sicut approximatio ligni ad ignem conditio est sine qua non fieret illius combustio.

Posterior vero documentū pars ex eo patet, quod Deus sit ubique præsens, videatque semper, ac cognoscat interiores consensūs nostros, acceptetque; id quod per illos ei debite offerimus. Sicque fit ut votum obliget, etiam si factum sit solo interiore actu animi, sine vlla externa illius declaratione, prout habitum est in præced. lib. 17. n. 205.

De promissione signo externo manifestata, sed ab eo cui facta est, nondum acceptata.

SECTIO II.

75. SECUNDUM documentū est. Promissio etiam simplicem, signo externo expressam, non obligare antequam acceptata sit ab eo cui fit, vel ab alio qui habeat ad id potestatem: ita ut possit ante acceptationem tuta conscientia reuocari. In hoc Doctores communiter conveniunt Ludovicus Molina, de contractibus differens, annotat de iust. & iure tract. 2. disput. 263. et si disceptent, quod aliqui velint in iuris tantum civilis dispositione, ipsam fundari: alij vero constare de iure etiam naturæ; de quo contendere, nihil est necessarium pro praxi nobis proposita: cum sufficiat permissam iure civili reuocationem promissionis, locum habere in Ecclesiastico, conscientiaque foro: in quo iura civilia, auctoritatem obtinent, quando nihil definiunt Iuri Canonico contrarium, prout constat ex Cap. 1. De noui operis nunciacione. In ea autem rei iura civilia consentiunt cum Iure Canonico. Etenim quod de liberali pollicitatione habetur ex lege 1. ff. De pollicitationibus; & de liberali donatione, ex lege Absenti, ff. De donationibus; & ex lege Qui absenti, ff. De acquirenda vel amittenda possessione: de se & antequam acceptata sit, non habere vim obligandi: consensum est Cap. Si tibi absenti, De præbendis in sexto: ubi statuitur per collationem beneficij non acceptatam, ius in ipso beneficio minime acquiri. Iam vero si donatio non habeat vim obligandi donec acceptata sit à donatario, multo minus habebit promissio dandi. Ad idem confirmandum facit ratio, quam tangit D. Thomas 2. 2. quæst. 88. art. 2. quod promissio fiat homini, in ipsius gratiam & bonum: ideoque non ante obliget quam ipse declaret eam sibi gratam bonamque esse: adeoque consensus illius, cum consensu promittentis conueniat in idem placitum, iuxta ea quæ habentur lege 1. ff. De pactis. Deinde cum tam donatio, quam promissio fiant ex liberalitate: certe si acceptata non sint, nullam obligationem pariunt, reuocarique possunt, tanquam adhuc posita in fieri, atque pendentes ex libera voluntate promittentis vel donantis. Quam voluntatem mutando non facit alteri iniuriam, nec damnum inferit: quandoquidem nihil habuit acquisitum, quod inde ei pereat, & ita videmus passim vsu receptum, ut liceat suam obligationem reuocare antequam sit acceptata: nec exigi ut expectetur, donec acceptetur vel reuocetur. Nam ex citata lege Qui absenti; is qui promittit vel donat, non habet mentem, ut velit possessionem suæ rei statim à se dimittere, sed expectare donec alter certior factus, acceptet.

Observationes pro praxi de eadem.

SECTIO III.

76. Hæc aduerte primo, quod cum promissio dandi vel faciendi non acceptata, obligationem non habeat: multo minus habere illum, cui facta est monendi eam factam esse. Secundo, quod promissio duret, quando ius non reuocatur: si ius cui facta est, illam nondum reuocatum acceptet post interuallum temporis, perinde vim obligandi accipere, ac acceptisset ab initio acceptata.

Tertio, pro non acceptante habendū esse eum, qui dixerit: neque accepto, neque non accepto: quoniam vere non

acceptat. Habendum vero esse pro acceptante, si præsens, & audiens promissionem taceat; prout multi docent quos Sanchez refert lib. 1. de matrimonio, disput. 6. nu. 11. Et ratio est quia tacens, quoties de ipsius commodo agitur, censetur consentire in sui fauorem: tunc enim, si vnquam alius, locum habet regula iuris in 6. Qui tacet consentire videtur prout idem in præced. disput. 5. nu. 5. multis aliis citatis notat.

77. Quarto, acceptationem promissionis (cuius interuentu hæc habet vim obligandi) posse fieri non tantum per eum cui promittitur, sed etiam per alium, cui id negotij commiserit; aut cui de iure id conueniat; ut conuenit ei qui sic est sub illius potestate, ut non sit sui iuris; iuxta illud, & contrario sensu, in §. Si quis alij. Instituitur, De inutilibus stipulationibus. Si quis alij, quæ ei iuris iuri subiectus est, stipulatur, nihil agit. Sic ergo acceptare potest filius pro patre: seruus legalis pro domino; religiosus pro Præfato suo. Et ratio est, quia tales censentur vna persona cum eo cui subiciuntur. Conuenit item ei, qui alterius curam gerit: quia si potest ei facere potestatem stipulandi, eam quoque ipse vsurpare potest: & ita tutor acceptare potest pro pupillo, curator pro furioso, princeps pro subdito, & notarius conficiens instrumentū promissionis. De qua re pluribus Couar. lib. 1. variarum resolut. cap. 14. n. 11. & sequentibus. Conuenit præterea illi, qui ex promissione vel donatione facta absenti, reperat commodum, vel aliquo onere liberatur. Pro quo est textus in citato titulo, De inutilibus stipulationibus, §. Sed & si quis. Et sic creditor acceptare potest pro debitore: socius pro socio, vxor pro marito. Conuenit denique cuique etiam privato, acceptare fauore causæ piæ; ex communione sententia; ut aliquos in eam citatis habet Sanchez in nu. 10. sequentis disputationis 7. in qua de præcedentibus quoque agit.

78. CÆTERVM istud quod dicitur de acceptatione promissionis pro absente, non est extendendum ad promissionem onerosam, & vltro citroque; obligatorium: ut cum promitto me venidurum domum patri tuo, si pro ea mille dare velit. Ratio est, quia in tali promissione, ut firma sit & irreuocabilis, necessarius est consensus absentis; quo se vicissim obliget. Nam cum sit contractus respectiuus, includit tacitam conditionem, alter in retributione, & grauamine appposito consentiat. At nõ obstante acceptatione facta suo nomine, non potest consentire, recusando subire tale grauamen. Ergo & is qui sic promittit, potest resilire: alioqui reciprocos contractus claudicaret, vnum alstringens; & alterum solum relinquens; quod non est rationi consentaneum. Hanc limitationem notat post Molinam de iust. & iure tract. 2. disput. 264. Sanchez de matrimonio lib. 1. disput. 7. nu. 12. & post vtrumque Lessius de iust. & iure lib. 2. cap. 18. dist. 17. nu. 51.

79. Quinto, aduerte quod item Lessius in præcedenti nu. 49. habet ex Couar. vt is qui præsens est, possit pro absente in illius commodum promissionem valide acceptare, exigi ut verba promissionis ad ipsum dirigantur: si enim dirigantur tantummodo ad absentem, ut si dicatur: Petro absenti promitto centum, is qui præsens est, non potest promissionem acceptare; quia non fit ei, nec ad eum dirigitur intentio promittentis. Addit idem bene in nu. 50. Eum qui nomine alterius valide acceptauit promissionem, non posse eam condonare: quia ex legum dispositione, iam est tertio quasi ius, quo non potest illum priuare. Quamquam obligatio qua promissor adstringitur pendet, donec ab eodem tertio fuerit acceptata, qui illam, utpote factam sub ipsius beneplacito, repudiare potest; adeoque irritam reddere. Donec ergo de tali beneplacito constiterit promissori; ipse non tenebitur exequi promissum. Vnde quia nec tenetur de eo monere promissarium, fieri potest, si nec moneatur ab eo qui acceptauit, ad id minime obligatus, ut sine peccato nulla sequatur executio.

80. Sexto aduerte quod Sanchez tractat in eod. lib. 1. disput. sexta, nu. 7. & 8. mandatū donandi expirare quidem mandatis morte, ex lege Mandatum, Cod Mandati (& ratio est, quia cum vita definit auctoritas, quæ debet executioni mandati vim dare) non tamen promissionem donandi, quæ ex parte promittentis fuit valida & perfecta. Et licet reuocabilis quoque fuerit, iuxta antedicta; nõ fuit tamen, ut supponimus

de facto reuocata: adeo ut maneat capax acceptationis, & obligationis eam sequentis. Nec obstat præiudicium hæredum promissoris; quia, cum ut in commodis, sic & in incommodis censetur vna persona. De quo idem auctor plenus in præced. num. 5. Consequenter in nu. 6. addens, quod eodem fundamento nititur, mortuo illo cui facta est promissio, hæredes ipsius posse eam acceptare. Pro quo plures citat; & inter alios Molinam in memorata disput. 264. §. Iuxta hæc tenus dicta.

81. Postremo aduerte, quod aliis citatis Sanchez ipse adhuc ibidem habet. nu. 17. promissionem, si facta sit ob Dei honorem, ita ut animus promittentis non feratur in hominem, aut in locum cui promittitur, valere promissionem antequam acceptetur ab eo in cuius vtilitatem facta est; ut si quis dicat. Promitto me Dei amore daturus pauperi puellæ centum in dotem. Ratio autem patet, quia talis promissio censetur esse votum quod statim obligat tanquam factum Deo, qui semper & ubique præsens est. Locum autem obligatio hæc habet (addit idem) etiam in dubio: seu cum quis dubitat, interderitne promittere homini, an Deo: quia in causis piis, dum promissio fit in absentia illius, cuius commodum concernunt, intentio communiter fertur in Deum: & ideo non peccetur ei contraveniendo, opus esset dispensatione. Episcopi ad relaxationem illius, tanquam voti cuiusdam nunciati Deo. Idem dicendum est de promissione facta homini, cum fuerit iurata, quia quantumuis acceptata non sit, obligat ratione iuramenti, iuxta superius tradita in cap. 4. sect. 4.

De promissione declarata signo externo & acceptata.

SECTIO IV.

82. TERTIUM documentum est. Promissionem simplicem factam homini & acceptatam ab illo cui facta est, obligare in conscientia. In hoc Doctores consentiunt: cum certum sit transgressione in illius peccatum esse; utpote repugnantem rectæ rationi: quæ dicitur non esse fallendum, sed datam fidem seruandam esse. Consentunt etiam peccatum esse tantummodo veniale, quando res promissa fuerit leuis; mortale vero, quando ea fuerit gravis, aut quando talis transgressio grauius nocet alicui, aut graue scandalum, vel grauem perturbationem generat ob fidem violatam. Dissentiunt vero, quod nonnulli ipsum existimant genere suo peccatum esse solummodo veniale, & alij esse mortale; vt rorūque meminit Sanchez in præced. disput. 5. dubio 3. usque; assentiunt, & merito, qui suo genere mortale esse consent. Nam tale peccatum est sufficiens ad imponendam excommunicationem, iuxta illud in cap. 1. De pactis. Aut inita pactum suam obtineant firmitatem: aut contentus, si se non cohibuerit, Ecclesiasticam sentiat disciplinam. At excommunicatio imponi potest tantum pro mortali, ex Cap. Nemo Episcoporum 11. quæst. 3. Deinde quando cumque in foro externo quis iure compellitur aliquid adimplere, censetur ad illud fuisse in conscientia obligatus ex iustitia (nisi iudicium innotatur falsæ præsumptioni, aut tantum sit damnationis ad penam) cum iudicis sententia eo tendat, ut vniuique ius suum reddat, & constituat æqualitatem, in qua consistit medium iustitiæ, cuius violatio est suo genere mortalis. At in foro externo, etiam Ecclesiastico, is cuius promissio acceptata est, illam implere compellitur, ut per cap. 1. De pactis, Doctores communiter statuunt, teste Couar. ad Cap. quædam par. 2. §. 4. numer. 14. Ergo talis promissionis obligatio eiusmodi est; vt violare eam de se, suoque genere sit mortale.

Nec obstat, quod ex eodem Couar. ibi em; tunc solum actio iure Canonico detur contra promittentem, cum in promissione causa eius exprimitur. Nam id pro foro externo dicitur, in quo adiectio causæ promissionis desideratur, ne ioco & absque animo promittendi, aut per errorem facta esse præsumatur; alioqui si aliunde constaret de promittentis voluntate, is in eodem foro compelleretur seruare fidem. Cum autem in foro conscientie cesset præsumptio; promissio obligat, etiam si causa illius non sit expressa; quod aliquot aliis citatis habet Sanchez in eadem disput. quinta, n. 22 in fine.

Accedit ad hæc quod peccatum violatæ promissionis non solum contra veritatem committatur, tanquam mendacium (prout sentire videtur Caiet. in verbo Perfidia) sed etiam contra fidem datam homini, tanquam peccatum infidelitatis, ex D. Thoma 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 5. At infidelitas graue peccatum est de se, utpote oppositum fidei; quæ virtus est moralis, in qua fundatur iustitia omnis obligationis contractus, & conuentionis inter homines. Adde, idem peccatum adhuc esse contra charitatem, postulantem vt simus fideles in promissis seruandis: cum secus facere sit contra societatis humanæ tranquillitatem, & odij seminarium. Accedit præterea quod iniquitas sit de se peccatum mortale, iuxta illud prioris ad Corin. cap. 6. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Non seruare autem promissum, iniquitas sit: sicut seruare, æquitas est, vt habeatur ex initio primæ legis, ff. De pactis. Quare peccatum est mortale. Ad quod confirmandum facit illud Prouer. 12. Abominatio est Domino, labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

Observationes de eadem, pro praxi.

SECTIO V.

PRO PRAXI autem aduerte primo. Quantumcumque acceptata sit promissio, nisi facta sit cum plena deliberatione, inualidam eam esse, vt communiter Doctores merito affirmare, habet Molina de iust. & iur. tract. 2. d. disput. 267. in initio; quia non est alioquin integre actus humanus: cum de se obliget ad mortale, vt ante habitum est, exigit deliberationem ad mortale requisitam: talem scilicet ad obligandum homini, illius intimatione, qualem ad obligandum se diabolo, illius transgressione, iuxta glossam 1. ad Cap. Mulier 32. quæst. 2. communiter receptam, teste Nauarro in Enchir. cap. 12. n. mer. 24. Et ita inualidas censeri promissiones, non modo eorum qui rationis vsum non habent, vt infantum & amentium: sed etiam eorum qui habent quidem, sed illas non faciunt cum plena deliberatione: vt contingit ei qui ira aut alia perturbatione animi subita percitus, aliquid Deo aut homini promittit, si perturbatio tanta fuit, vt rationis iudicium obtenebraritur; ac deliberatione ad peccatum mortale requisitam, ita impediatur, vt si eodem passionis motu hominem occidisset, homicidium mortale non commisisset. Quare re plenius Thomas Sanchez lib. 3. de matrimonio, disput. 8. difficultate 1. Sed sufficit addere quod ille habet num. 7. ex Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 1. circaprimam conditionem ad votum requisitam. Ad plenam deliberationem requiri, vt quis de aliquo deliberat, conferat ipsum cum suo opposito, vt in intellectus tali collatione viam muniat voluntati (ostendendo scilicet ei in vtroque boni rationem quam eligat) ad alterutrum libere admittendum, vel repudiandum. Quam quidem collationem idem ait imperceptibiliter fieri posse: vt si occurras homini irato volenti vouere, & dicendo ei, quid facis, vel aliunde in mentem veniat ei cogitatio vt de vouendo, sic & de non vouendo, nihilominus voueat. Pro quo videntur dicta in præcedenti lib. 3. cap. 4. sect. priore.

ADVERTE SECUNDO, nimis rigidum esse, quod Nauar. in Enchir. cap. 18. nu. 7. indicat, in simplici promissione materiam grauem, ex qua illius violatio sit mortalis, censendam esse rem eam, quæ sufficiat ad furtum mortale. Nam obligatio soluendi promissa, multo minor est, quàm si iudicium furti ablata; cum hæc sint aliena, non item illa, quandoquidem per promissionem etiam acceptatam non transfertur dominium antequam interueniat traditio rei promissa, & donatio sit completa. Traditionibus enim & vsucaptionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur, prout habet lex Traditionibus, Cod. De pactis. Quod Doctores significant, dicentes promissione acquiri ius; non quidem in re, sed ad rem: seu vt is cui facta est promissio, possit agere ad interesse aduersus eum qui illam sibi promissit, prout habet Molina de iust. & iur. tract. 2. disput. 273. Accedit quod homines ceteris personis grauius conuerantur de furto sibi facto, quam de non adimpleta sibi facta promissione.

Sicut igitur ex communi doctrina maior quantitas requiritur ad constituendum furtum mortale, cum committitur

tur ab vxore vel a filio; quam cum committitur ab extraneo: quia maritus vel pater, minus grauitur ferunt, minusque iniuri sunt, sua furto ab vxore vel filio, quam ab extraneo: ita etiā quia consentaneum est, vt is cui ex mera liberalitate promissum est aliquid, minus egre ferat sibi non solui, quam si esset ei furto sublatum (iuxta illud in Cap. Ex parte, De censibus: *liberaliter oblata benigniter exigenda sunt*) maior sane quantitas requiritur ad constituendam violationem promissionis mortalem, quam ad constituendum futurum mortale. Si quæras, quanto maior requiratur? Respondet Thomas Sanchez in eod. lib. 1. disput. 5. numer. 24. requiri quadruplo maiorem: cui contradicere, quod compellat, nihil occurrit. Cæterum quæ quantitas sufficiat ad furum mortale, expositum est in præcedenti lib. 23. cap. 1. quæst. 3. in fine.

A D V E R T E T E R T I O ; Quod ex D. Thoma 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 5. habetur: vt quis teneatur adimplere promissionem obligantem, opus esse vt non mutetur status personarum, rerum, & negotiorum: communiter quidem receptum esse, teste Molina in cit. præced. disput. 272. Sed tamen habere tantummodo locum, vt idem notat, tum quando ex mutatione, adimpletio facta est impossibilis, vt si promisi equum meum tibi dare certo die, & ante illum diem moritur; tum quando eadem reddita est illicita: vt si alicui promissum sit daturum ei enslem, & is interea in amentiam vel furiam incidit: tum demum quando talis mutatio contingeret, quæ si occurrisset, non esset facta promissio, nisi cum illius exceptione. Sic ergo non teneris ad impletionem promissum de danda certa pecuniæ summa, si postea deuenisti ad eam egestatem, quam si præsciuisisses, nunquam tale quid promississes. Similiter non teneris stare promissio de gerendo foris negotio alicuius, si filius tuus in grauem morbum incidit, opera, præsentiaque tua indigens; quia non intendas obligare te in eo euentu. Non teneris, inquam, quia liberalis, gratuita promissio non obligat plus, quam promittens intenderit se obligare. Etenim sicut in generali cessione non veniunt ea quæ quis non esset in speciali verosimiliter concessurus, ex regula 81. iuris in 6. ita nec in promissione veniunt euentus, qui si in specie vepissent promittenti in mentem dum promissit, illos excepisset. Cuius rei melior interpret esse nequit quam ipsemet promittens: ita ut dum dubitatur de aliquo euentu, an ipse teneatur in eo seruare promissum, interrogandus sit, cone animo fuerit dum promitteret, vt si talis euentus in mentem ei tunc venisset, illum omnino excepisset: si enim respondeat accepturum fuisse, nec habiturum intentionem se obligandi, iudicandus erit liber ab obligatione.

A D V E R T E Q U A R T O nonnulla qua in eadem disput. Molina notat circa iam dictam excusationem esse obseruanda. Primum est. Eum qui fuit in mora implendi promissum, damnis inde secutis refarciendis, ex superueniente impedimento excusari quidem pro tempore, quo id ipsum durat; non tamen pro eo in quo ipsum iam cessauerit. Ratio est, quia tunc est debitor, non tantum ex promissione; sed etiam ex delicto; quo fuerit in mora. Exemplum est; si promissum dare centum hoc mense, & cum posses, omisisti sine iusta causa soluere: interea autem redactus es casu ad egestatem grauem, ea quamdiu durat (tanquam obligatione per eandem spira) excusatur te; non autem postquam cessarit: quoniam ex iniusta illa detentione præcedente egestatem, manes obligatus post eandem, perinde ac maneres ex alia iniusta damni illatione.

Secundum est. Quod dicitur de accusatione implendi promissionem obmutatum statum rerum; locum habere, quantumcumque illa sit iuramento confirmata, ex Cap. Quemadmodum, De iureiurando. Et quia nihil aliud iuramento promittitur, quam quod promissio continet in se, sit vt si eius adimpletio iustam excusationem habeat; iuramentum etiam quo confirmata est, habeat.

Tertium est. Quod diximus, promissionem non obligare ob mutationem status rerum, quæ si in mentem venisset, illam non fuisset facta; minime comprehendere factam, ab eo qui non penetravit omnino, quæ in re promissa continebatur; ex quibus si aliqua perfecta habuisset, expectatio fuisset, omnino abstinisset a tali promissione. Nam hoc ipso, quod quis aliquid promittit, illud promittit se-

cundum omnia contenta in eo: quod si non cognoscat omnia, imputare sibi debet, quod promiserit re, cuius annexa non satis expenderit. Et ita ex cõmuni sententia, non est liber ad ingressu religionis qui illam vouit nõ penetrans difficultates quas habet annexas. Quanquam leuitas illa in vouendo, mouere potest Superiorem ad facilius dispensandum cum illo, quando adfuerint aliz dispensandi causæ: vt quod non habeat mores seu naturam statui quem vouit satis aptam, nec vires competentes ad ferendos religionis labores.

His Molina in fine eiusd. disput. contra Nauarrum addit, si duo sibi mutuo aliqua alijs indebita nec in aliquam compensationem, promittant, licitum esse vni promittentium ex eo non implere promissum, quod alter a se factum implere nolit: quia eius ingratitudo id meretur: quæ ex §. 2. in fine; In iustis, De donationibus; & ex leg. vltima, Cod. De reuocandis donationibus, potest sufficere ad reuocandam donationem completam; & multo magis promissionem etiam acceptam, cui illa superaddit traditionem rei promissa. Videri potest idem Molina in sequenti disput. 281. in qua refert & explicat causas de quibus ob ingratitudinem donatarij, donatio reuocari potest: quarum mentio habetur in Cap. finali De donationibus, his verbis. Si forte in ipsum impias manus iniecerit (de donatario sermo est respectu donantis) aut sibi atroces iniurias, seu graue rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumperit.

A D V E R T E postremo excusationem per ignorantiam in hac re locum habere: namque fieri potest vt ex obliuione inuincibili, absque peccato non seruetur promissum. Habere item ex fiducia quam quis habet de eo cui promissit, quod non displiceat illi promissum differri, aut etiam nullam præstari: Immo ex quacumque alia causa, quæ prudentis arbitrio cõsuetur rationabilis, & ob quæ promissarius merito consentire debeat in talem dilationem, nisi scandalum aliud notabile nocumentum, aliudue eiusmodi accidens obstaret. Ita docet Caiet. in verbo Perfidia, sub finem.

De promissione facta.

SECTIO VI.

Q U A R T U M D O C U M E N T U M EST. Cum promissio fieri possit aut sine animo promittendi, aut cum animo promittendi quidem, sed non obligandi se, aut demum cum animo promittendi & obligandi se: sed sine animo implendi promissum: certum esse hoc tertio modo factum promissionem obligare; quoniam peruersa intentio non implendi promissum, non eximit ab obligatione quæ naturaliter confurgit ex promissione facta animo se obligandi. Primo vero modo factam promissionem, cum non sit vera, sed tantum ficta, non obligare ad promissum implendum: si quidem promissio fuerit nuda omnino, ac sine intuitu causæ future: Quod addo, quia si fuerit cum tali intuitu vt, promitto tibi centum, si hoc facias; etiam si ficta sit promissio, ea obligat posita in actu tali causa: quia licet qua parte ficta est, non obliget eum qui bona fide contrahit: cum tamen qui mala fide contrahit, obligat ad refarciendum omne damnum quod aliter passus fuerit ratione doli, quo erga illum vitur contra iustitiam, in omni conuentione & contractu mutue obligationis retinendam. Et ita (quod fuse tractat Thomas Sanchez in lib. 1. de matrimonio disputat. 10. & 11. ille qui puella promittit se accepturum) illam in vxorem, si suæ voluntati consentiat, obligatur seruare promissum, ratione contractus: facia, vt facias; non obstante quod dolose promittat.

A N A V T E M obliget promissio 2. modo facta; versatur in dubio, quod idem author in præced. disput. nona tractat. Pro explicatione autem notandum est dupliciter contingere posse, vt promittens non habeat animum obligandi se; vno modo positue, seu habendo actum positiuum quo nolit obligari altero negatiue, vt cum nec voluntatem se obligandi, nec contrariam habet. Quod rursus potest contingere dupliciter: vno modo habendo implicite voluntatem se obligandi; vt contingit cum quis sciens promissionis naturam esse, vt obligatio ex ea confurgat, nõ habuit voluntatem contrariam altero modo, ne quidem implicite habendo talem voluntatem; vt accidit cum promittens ignorat talem esse promissionis naturam, vt inducat obligationem

seruandi

seruandi promissum. Quia cum ita sint, ad propositum dubium satisfi his propositionibus.

Prima est. Cum promittens habet se negatiue ipso posteriore modo, non obligatur ad impletionem promissi. Ratio est, quia obligatio promissionis confurgit ex lege priuata, quam promittens sibi imponit: nullaque lex obligat, nisi legislator obligare intendat: nec quisquam se obligat, nisi voluntatem habeat se obligandi, ex lege 3. §. primo, ff. De actionib. & obligationib. At eo de quo loquimur modo promittens, ne quidem tacitam habet voluntatem obligandi se, promittendo: cum voluntas nullo modo feratur in omnino incognitum. Attamen si ignorant promissionis naturam, intentionem habeat faciendi illam, eadem ratione qua ceteri solent, censeatur tacitam habere sufficienter ad obligationem: sicut is qui baptizat ea intentione, qua ceteri solent, in Ecclesia, si sufficientem habet ad validitatem sacramenti, si cetera ad sint.

Secunda propositio est. Cum promittens habet se negatiue priore modo, hoc est, nouit quidem promissionis naturam, & vim inducendi obligationem: sed promittendo, nec exprimit voluntatem obligandi se, nec illam excludit per contrariam voluntatem; vere se obligat. Huius ratio in promptu est: quia obligatio est naturalis effectus promissionis. Ergo illa, nisi excludatur per contrariam voluntatem, ex hac sequitur, sicut calefactio ex igne.

91. Tertia propositio est. Si promittens, expresse habet voluntatem non obligandi se, probabile est quod non obligatur. Ita sentiunt in verbo, Paetum, Angelus, & Syluester quæst. 4. Tabiena & Armilla quæst. 2. atque alij, quoru Sanchez loco cit. n. 5. in fine meminit. Probatur vero, quia nemo se obligat nisi sua voluntate, vt satis patet ex prædictis. Quia igitur talis non habet animu obligandi se, profecto non obligabitur. Sed obicit aliquis, voluntati promittendi suapte natura consequentem esse, in ea; implicitam contineri voluntatem obligandi se ad seruandum promissum: sicut in voluntate ambulandi in campo media astate, implicita continetur voluntas aestuandi. Cui occurrendum est; in de tantum concludi, quod ex vi promissionis, promittens obligetur, etiam si non habuerit expresse animu obligandi se: non autem quod per voluntatem contrariam non potuerit impedire obligationem. Id enim potest, sicut Princeps potest per voluntatem non obligandi subditos, impedire suæ legis obligationem. Quod si vigeat legē latam cum voluntate non obligandi se, tantu esse materialiter, & improprie promissionem. Superflus de promissione aliquot dubia, quorum explicatio vtilis est pro praxi.

Explicatio al. quot dubiorum de promissione.

SECTIO VII.

92. PRIMVM est. Ad quid teneatur qui etiã sub iuramento aliquid pro alio promissit ipso incio; De hoc citatis Sanchez lib. 1. de matrimonio, disput. 24. agens, statuit talem teneri bona fide, ac sine fictione omnem adhibere diligentiam, quam promissi qualitas exposcit, vt ipsum impleatur. Ratio est, quia ipsius spondētis mens, sensusque fuit se curaturum, & effecturum quantum posset, vt alter promissum impleat. Nam alia ratione tale iuramentum illicitum esset tanquam promissorium rei dubiæ, nec posita in propria potestate. Illius igitur violatione tunc peccabit, qui illud præstitit, si negligens sit in procuranda promissi adimplentione: aut fraudulenter agat, vt si ipso petēdi modo ostendat voluntatem parum propensam ad assequendum. Sic enim is qui votit religionem, non satisfacit, ingressum petendo verbis: si ita frigidè id faciat, vt indicet optare se non admitti.

Addit idem author cum Molina de iust. & iure, tract. 2. disput. 268. §. Quod si is, promissorē facti alieni, qui negligens fuit in curanda promissi adimplentione, debere per seipsum præstare, quod alius debuerat: tanquam sponsor scilicet, per quem stetit ne quod spondit ad effectum perdueretur. Immo & resarcire damna inde orta, tanquam ex causa culpabiliter data; iuxta communem doctrinam de restitutione, quã tradidimus in libro decimo cap. 8. Quibus incommodis

non censetur obnoxius is, qui diligentia, quã potuit, adhibuit in curando vt obtineret ab illo alio, quod bona fide promissit se obtēturu, nec potuit obtinere. Ex quo fundentur idem Sanchez in sequenti disput. 25. n. 3. cum pluribus quos refert, statuit talem, nec teneri tunc ad penam subeundam, quam suæ promissioni adiecerit. Addens n. 6. cum pluribus item, quos et refert, si tali constet quod voluerit se ad penam vel interesse adstruigi in omnem euentum, non dari excusationem ab eiusmodi obligatione, eo nomine quod fecerit illud quod in se erat: vt si promissit se seruaturum in demnem promissarium, vel de propriis bonis omne interesse ei soluturum. Namq; tunc non promittitur factum alienum, sed proprium, in euentu quo alter non faciat illud quod de eo promittitur. Itaq; promissarium in demnem reddere tenebitur; non in solutionem penæ, sed in compensationem defectus facti alieni promissi.

Secundum dubium est. Ad quid teneatur is qui immeritus est de sua promissione.

AD hoc respondetur, incertitudinem eam posse esse de promissione. 1. an eam fecerit. 2. si fecerit an animo se obligandi fecerit. 3. si hoc modo fecerit quidē, sed an cū plena deliberatione. Atq; quoad incertum primo modo; si adhibita sufficienti diligentia in inquirendo, nihil certitudinis acquirere potuit, ad nihil tenetur; quia in dubio melior est conditio possidentis bona fide. In tali casu autem, voluntas possidet suam libertatem bona fide, & ob adhibitam sufficientem diligentiam in inquirendo vinculo, quo adstricta esse existimari valeat. Quod si quis inquirendo, inuenit adeo probabile esse, quod promiserit, vt oppositum vix habeat aliquid probabilitatis; consentaneum est, vt existimet se teneri: sin inuenit vtramq; partem probabilem, liberam erit ei quam volet eligere. Pro quibus faciunt quæ Sanchez lib. 2. de matrimonio, disput. 41. persequitur fuse.

Quoad incertu autem secundo modo, an teneatur seruare promissum, idem Sanchez lib. 2. disput. nona ad n. 12. disputat rationibus allatis in vtramque partem: cum quo tenenda videtur pars affirmans; præsertim cum antea admisserimus quod obligatio naturaliter sequatur promissionem, nisi ei expresse apponatur contraria voluntas non obligandi se. Quare dum constat de promissione, si de obligatione illius dubitetur, consentaneum est hanc illi tribuere, tanquã naturalem effectum, cuius nullum assignatur impedimentum. Hinc enim est, quod statim ac quis affirmat se promississe, nõ queratur an se obligare voluerit: quoniam quæ naturæ consecutione insunt, præsumuntur semper inesse, nisi constet aliquod esse ex impedimento interuenisse.

Quo ad incertum denique 3. modo; ille qui etsi sciat promissionem suam factam esse animo obligandi se, dubitat tamen an fuerit facta cum plena deliberatione, eo quod promiserit ira aut alia perturbatione grauitate commotus: tenendum videtur (quod alij citatis habet idem Sanchez in præced. disput. 8. nu. 10.) in tali dubio promissionem obligare: cum, ex hypothesi, constet eam esse emissam: non constet autem de defectu deliberationis, ob quem censeri debeat validitas illius impedita; quinimo sit de se probabilis, externos actus liberos fieri cum plena deliberatione, quam cum illius defectu: vt ex eo patet, quod vix solet ad peccato excusari ille qui ex vehemēti iracundia alterum percussit. Nec enim tali motu facta, sicut facile præsumi possunt gesta esse absque maturo consilio: possunt similiter præsumi gesta esse absque plena deliberatione: quia, vt bene notat Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 1. circa medium; licet deliberatio requiratur aetualē mentis collationem, qua voluntati offerantur opposita: nempe agere, & abstinere ab agendo; eam tamen perceptibiliter fieri, non est necessarium aut censeri possit quis ex deliberatione egisse, etiam si non satis sciat, an vsus sit actuali collatione. Sic, vt idem addit, qui impetui iræ commotus ad occidendum vel blasphemandum, occidit vel blasphematur, ex deliberatione egisse censeri potest, eo nomine; quod etsi passione impellente ad vindictam vt consonam; instinctus aliquis in oppositum occurrat tanquam renouatur a proposito malo; nihilominus præualente passione agatur: actus ex deliberatione esse peccatum censetur.

Verum dubium est. An quid obliget promissio facta duobus. ca. 2. promissio non potest utriusque prestare promissum.

Ad hoc respondendum est distinctione, quam habet Syl. in verbo sponsalia, quæ est. 7. nimirum; quod si promissio utraque sit nuda ac simplex, prior valet, non posterior: quia iure naturæ in obligationibus secundum omnia paribus si una est prior, altera posterior non valet posterior cum detrimento prioris: quando quidem ex reg. 54. iuris in 6. prior tempore, potior sit iure. Sin autem promissio prior sit nuda, & posterior aliquid annexum habeat, quod eum cui fit, afficiat damno nisi impleatur, posterior valet, non autem prior. Exempli gratia: pauperi centum promissi in elemosynam, & idem postea alteri promissi in compensationem damni quod illi intuli: neque possum utriusque satisfacere; debeo illare posteriori centum, cum tantundem ei debeam ex iustitia, & alteri solummodo ex simplici promissione, quæ non obligat, nisi omnia maneat immutata. Atq; hinc est, prout habetur ex C. p. si inter, De sponsalibus, q. si quis duabus promittat matrimonium vni post aliam, is obligetur priori, non ita posteriori; quia utriusque fecit nudam promissionem. Sed si prior nuda promissio, & posteriori adiuncta copula; non obligatur illi, sed huic, quæ contra iustitiam afficeretur damno, si matrimonium cum ea non contraheretur. Quod si prior promissio sit nuda, & posterior sit iurata; illa valet, non hæc: quia iuramentum eam firmans nullum est, utpote contra bonos mores adhibitum in re illicita: cum prior promissio obliget iure naturæ, & ideo posterior, etiam iurata, impleri nequeat absque peccato, quod committatur talis iuris violatione.

Ad hæc, si una promissio facta est Deo, & altera homini, quæ simul impleri nequeat: ut cum quis fecit votum simplex castitatis, aut ingrediendæ religionis, aut suscipiendorum sacrorum ordinum; & præterea promissit puellæ se ducturum eam in uxorem: dicendum videtur primo si promissio facta puellæ simplex sit, votum valere, siue præcesserit, siue securum sit eiusmodi promissione: quia licet votum sit quoque simplex promissio, prævalere tamen debet tantquam facta Deo; eoque ipso rationem habens melioris boni, cui alia promissio prædicta impedimentum adferre non debet, ne censatur esse contra bonos mores. Sin promissio, quæ facta est puellæ, adiunctum sit aliquid eidem puellæ ex iustitia debitum, tunc siue votum præcedat, siue sequatur, promissionem ipsam obligare, neque eam tolli per votum: quod tunc tale est, quod nequit impleri absque illicita proximi læsione contra iustitiam. At tamen eiusdem voti dispensatio peti debet, eo quod ex se vim obligandi habeat, licet sopitam per intervenientem obligationem debiti ex iustitia, cui cum illius observatione satisfieri nequit. Sed de voto iam dictum est ex instituto in præcedentibus lib. 13. tractatu tertio.

Quæritur dubium. An promissio aliquando pariat obligationem ad restitutionem.

Hinc clarescere potest sequentibus propositionibus. Prima est, non nasci obligationem ex nuda promissione. Probatur, quia obligatio ad restitutionem oritur tantum ex læsione iustitiæ commutatiuæ, quæ non contingit violatione promissionis nudæ. Nam non solums promissum, non aufert, nec detinet bonum alterius, sed negat bonum suum promissum alteri, quia id illud non acquirit aliud ius, quam ut possit in conscientia illud petere, & conqueri de violata fide data. Ratio est, quia nuda promissione non transfertur dominium, iuxta illud in lege Traditionibus, Cod. De pactis. Traditionibus & vscapionibus dominia rerum, non nudis pactis transferuntur. Locum habet autem hæc propositio; etiam promissarius expensas fecerit, aut ex alienum contraxerit, nixus non quidem conventionione aliqua, ut tale quid faceret, dum promissum expectat: sed sola nuda promissione ex liberalitate. Ratio est quod debeat impudentia sue imputare, tale incommodum, cuius ipse author sibi fuit:

dum expectatum ab alio ex debito honestati, vel misericordiam, exilimat tale, quale si debitum esset ex iustitia.

Secundâ propositio est. Obligationem esse ad restitutionem, seu ad per solutionem promissi tanquam debiti ex iustitia; cum promissio acceptata adiunctum habet onus, quod impletum est ob conventionem qua promissor & promissarius consenserunt in eiusmodi adiectionem. Exemplum est, si promiserim me daturum tibi centum aureos, dummodo Romam eas: & acceptata promissione Romam iusti animo satisfaciendi iustæ conventioni. Ratio vero propositionis est, quod is qui non stat tantum conventioni, inferat iniuriam proximo, gravando illum contra æquitatem; cui iniuriæ lege iustitiæ satisfaciendum est: quod fit per restitutionem, tanquam iustitiæ actum, ad id de se institutum.

Tertia propositio, quæ præcedentem declarat, est. Promissionem acceptatam cum adiectione oneris, non inducere proximè obligationem prædictam, quando onus ipsum adiectionem, nondum fuerit mandatum executioni: aut si mandatum sit quidem, non tamen propter conventionem factam: ut, non teneor dare tibi centum quæ promissi, dummodo Romam ires, si nondum eo iusti: aut iusti quidem, sed ob aliam causam quam ob conventionem inter nos factam. Ratio vero est, quia vel convenientium animus non fuit, sic obligare se; ut quantumcumque nihil ab vno adhuc esset præstitum, alter nihilominus teneretur implere quod est suarum partium: vel certe, quia iniuria inferitur ei qui est in pari causa. ut accidit in dicto casu, in quo, quia vnus nihil amplius quam alter præstat ad impletionem conventionis, neuter potest contra alterum de iustitia violata conqueri, si non stet eidem conventioni: sed solum de violata fide data.

Quarta propositio, quæ adhuc antecedens 2. declaratur, esse potest, ut quantumvis promissio fuerit cum adiectione oneris turpis, ea nihilominus, si hoc sit executioni mandatum, impleri debeat, quando potest absque peccato. Ratio est, quod in tali causa contingere possit lætio æquitatis; cum vna pars satisfecerit conventioni, non altera, quæ posset sine peccato satisfacere; ut, solvere stipedium militibus promissum, quibus vsus est quis in bello iniusto: non quidem soluendo ob peccatum iniustitiæ quod commiserunt: sed ob laborem quem susceperunt gratia ipsius, & obsequium quod ei exhibuerunt in se spectatum, exclusis circumstantiis vitiosis. Quæ ratione, solvere promissum, quod cum adiectione oneris turpis factum fuit, non est peccatum: quia id non fit intuitu turpitudinis quæ iam desit; sed solum intuitu æquitatis. Nisi quod interdum ipsa solutio de se, seu ex obiecto suo est turpis, ut solutio pretij promissi pro resignatione beneficij; quod pretium cum sit simoniacum, dari non potest sine simoniæ peccato.

Quod autem pacta turpia non obligare, habetur ex Cap. Vnusquisque 22. quæst. 4. & ex Cap. Pactiones, De pactis: quod quæ ex regula 59. iuris in 6. item habetur, in malis promissis fidem non expedit seruari: & demum ex lege Generaliter, ff. De verborum obligationibus; turpes stipulationes nullius momenti esse: intelligendum est de pactis turpibus, prout inducunt ad perpetranda turpitudinem: quia cum sint humana, nequeunt vim habere aduersus diuinum ius, prohibens ipsam turpitudinem: sed si ita exuantur turpitudine ipsa; ut illorum implectio nulla lex obstat; vim habere negari non debet.

At quæ hæc hæc hæc de promissione: de quibus obiter monendum est; quatenus requiruntur ad illius validitatem & obligationem, requiri pariter ad validitatem & obligationem, tum pacti, tum donationis à quibus includitur, partimque differt: cum pactum idem sit quod promissio acceptata, ut annotat Lud. Molina de iust. & iure, l. 2. disp. 252. §. Pactum seu pactio: id confirmans ex definitione pacti: quæ dicitur duorum vel plurium in idem placitum & consensus, lege 1. ff. De pactis: aut duorum consensus & conventio, lege 3. ff. De pollicitationibus. Quam utramque definitionem manifestum est quadrare in promissionem acceptatam, cum hæc sit promissoris & promissarii consensus in idem. Donatio vero incompleta & tantum verbalis, eadem est adhuc cum ipsa promissione acceptata. Vnde perinde atq; hæc obligatoria non est, nisi ex liberalitate: neque transfert

dominium

97.

98.

99.

dominium, donec compleatur traditio rei; sicque transeat in contractum: prout idem Molina tradit in sequenti disput. 273.

CAPVT VII.

De effectibus civilis contractus validi, ac primo de obligatione.

SVMMA ARIVM.

- 100 Generalis definitio obligationis; ac prima illius diuisio in eam que est ex honestate, & eam que ex necessitate: & huius in eam que ex iustitia, & eam que ex charitate; v. l. alia virtute.
- 101 Diuisio obligationis ex iustitia in naturalem, civilem, & mixtam.
- 102 Exploratio debeat in contractu cesset obligatio naturalis, & in iustitia: ut iure civili.
- 103 Principi sua lege facere potest illicitam in conscientia transgressionem dominij.
- 104 Lex humana que affert personas ad contrahendum inhabiles, obligat in conscientia.
- 105 Qua vero prescribit tantum solemniter seruandum in contractu, non ita obligat, vt quod acceptum fuerit per eum, restitui debeat ante iudicis sententiam.
- 106 Quid debeat post iudicis condemnationem.
- 107 Nisi procedatur mala fide: quod quando contingat.
- 108 Quid sit actio.
- 109 Diuisio illius in realem & personalem.
- 110 Alia in eam que est bona fidei, & eam que sit in iuris.
- 111 Cui a iure detur actio realis, & cui personalis.
- 112 Discrimen inter vtramque eam actionem, in ordine ad praxim.
- 113 Quid sit euictio, & quando contingat.
- 114 Quare regula de euictionibus prout debetur ex contractu lucratiuo, seu donatione.
- 115 De euictione, prout debetur ex contractu venitorio.
- 116 De euictione, qua debetur ex aliis contractibus non lucratiuis.

100.

EFFECTVS EX CONTRACTU civili prouenientes tanquam ex causa, sunt maxime, obligatio, actio & euictio. Obligatio autem sumpta vniuersale, est vinculum quo adstringimur ad aliquid dandum vel faciendum, vel non dandum aut non faciendum. Diuiditurque in eam que fundatur in honestate, & eam que in necessitate; quarum prior non est ad culpam, quia inducit tantummodo mortale debitum cuiusdam honeste obseruationis: laudabilis quidem, non tamen necessaria ex vi aliius precepti, sed ex vi honestatis, qua quisque gratus esse debet suo benefactori, & omnibus, prout expedierit, benefacere. Posterior vero obligatio est ad culpam; quia oritur ex aliqua lege seu precepto, siue iustitia, siue charitatis, siue alterius virtutis, vt religionis, fidelitatis, &c. Ceterum ea que est effectus contractus (& hic occurrit a nobis consideranda) de illis est, que ex lege iustitiæ oriuntur, & requirunt animum seu intentionem se obligandi, iuxta legem Obligationum, ff. De obligationibus & actionibus.

Quod autem contractus non sit adæquata illius causa patet ex eo, quod iuxta legem primam, eodem titulo, ipsa adhuc nasci possit ex quasi contractu: vt contingit in casibus qui traduntur Instituti, tit. De obligationibus que quasi ex contractu nascuntur. Quorum primus est, cum quis negotia alterius gessit sine ipsius mandato; de quo titulus, ff. De negotiis gestis. Secundus est, cum quis ex tutela pupillorum, aut curatela minorum obligatur. Tertius, cum aliqui habent rem communem, non ex societate, sed ex eo, quod pariter sit illis legata, seu donata. Quartus, cum hæc imposta est solutio aliquorum legatorum. Quintus, cum per errorem, solum est indebitum.

Nasci adhuc potest eadem obligatio, tum ex officio quod geritur. Eo ipso enim quod quis suscipit aliquod officium administrandum, quasi contrahit cum eo qui ipsum in tali officio constituit. Tum etiam ex delicto seu maleficio contra iustitiam admissio; vt ex adulterio, homicidio, aliaue iniuria contra iustitiam alteri illata. Tum demum ex quasi de-

licto; quando quis contra iustitiam læditur: non quidem ex malicia & dolo, ex imprudentia tamen vel imperitia. Sed iudex per imperitiam male iudicando, obligationem incurrit refarciendi detrimentum inde secutum. Similiter obligatur is ex cuius domo aliquid effusum fuerit, vnde eiectum quod transeuntibus intulerit damnum; aut si ipsius animalia, aut serui nocuerint alicui contra iustitiam.

PORRO eadem obligatio ex iustitia triplex distinguitur, vt quædam sit naturalis tantum, quædam civilis tantum, & quædam mixta. Naturalis tantum est, quæ ex iure naturali aut gentium nascitur sine civili: seu quæ obligat in foro conscientiæ, non obstante quod ius civile non concedat ea ea gere. Fit enim aliquando, vt legislator ob aliquam circumstantiam non approbet conventionem, ex qua obligationis ipsa naturalis nascitur: vt si credam pupillo pecuniam, vel aliquid ei vendam sine tutoris auctoritate: aut si frater fratri pecuniam credat: quorum vterque adhuc sit sub patris potestate; aut si pater contrahat cum filio: aut si filius aliquid furriat patri, vel vxor marito. Ex quibus siue contractibus, siue delictis ius civile non dat actionem in foro externo; quia pupillus & tutor, reliquæ item personæ memoratæ, habentur pro vna, in ordine ad patrimonium, quod habent indiuisum.

Obligatio vero tantum civilis, est quæ vim habet ex iure humano, nihilque de ea ius naturæ statuit. Exemplum est, si Titio dem syngrapham, per quam, spe remunerationis futura, proficatur me debeat ei centum; obligor enim auctoritate iuris civilis per legem in contractibus. Cod. De non numerata pecunia: adeo ut Iudices quamtuncque nihil acceperim, videntes meam syngrapham, sint condemnaturi me in debitorem centum. Titio cui de iure naturali, atque adeo in conscientia, nihil debeo: quandoquidem a parte rei presumptio non respondet veritati. Additur aliud exemplum ex lege vlt. Cod. De iure deliberandi; per quam hæres, si adierit hæreditatem non confecto inventario, obligetur in solidum creditoribus & legataris defuncti, etiam vltra vires hæreditatis: quod non habere locum in conscientia communi sententia est. Quæ tamen habet difficultatem, vt videre est apud Ludouicum Molinam de iust. & iure tract. 2. disput. 217. §. Quod attinet ad 1. Et certe cum ea non debeat fouere peccatum: quando per fraudem aut negligentiam notabilem omisum fuerit inuentarium, videtur ab eadem discedendum esse.

Obligatio denique mixta ex naturali & civili, est quæ oritur ex iure civili fundato in vera aliqua ratione & æquitate naturali: vt obligatio confurgens ex emptione, vel mutuo, vel aliis similibus actibus rationi consentaneis, & à iure positiuo approbatis. In qua obligatione aduerte contingere posse, vt civilis obligatio tollatur manente naturali; & contra manente civili; tollatur naturalis. Nam si debitor per sententiam Iudicis absoluitur, quia creditor non probauit mutuum, tollitur obligatio civilis manente naturali. Si vero creditor pacificatur cum debitore se nunquam repetiturum ab eo debitum; nec tale pactum potest in iudicio probari, debitor liberatus est quidem ab obligatione naturali, non tamen à civili.

Ceterum civilis obligatio interdum assistit naturali: vt fit cum ei admixta, parit actionem in foro externo; interdum vero ei resistit, vt contingit cum contractus iure naturali validus, irritatur iure civili: ex qua irritatione cessante in contractu, naturalis ipsa obligatio, explicandum est consequenter.

Explicatio dubitationis. An in contractu cesset obligatio iure naturalis, quando irritatur iure civili.

SECTIO I.

EOSPECTAT hæc explicatio, vt intelligatur verum in foro externo, ita in interno, & quoad Deum, nulla sit translatio dominij facta per contractum, validum quidem, si spectes ius naturæ; non tamen si spectes ius humanum ob defectum conditionum quas ipsum requirit ad contractus validitatem. In exemplum datur translatio ea dominij quæ fit per testamentum, cui interfuerunt tantum duo vel tres testes,